

UMEÅ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

**DELDOM
och DOM**
2016-03-18
meddelad i
Umeå

Mål nr M 1508-13
och M 2849-11

SÖKANDE

Domsjö Fabriker Aktiebolag, 556579-1299

Ombud: Advokaten [REDACTED] Advokatbyrå KB,
Box 27707, 115 91 Stockholm

MOTPARTER

1. Naturvårdsverket, 106 48 Stockholm
2. Länsstyrelsen i Västernorrlands län, 871 86 Härnösand
3. Samhällsbyggnadsnämnden, Örnsköldsviks kommun, 891 88 Örnsköldsvik
4. Folkhälsomyndigheten, 831 40 Östersund

SAKEN

Ändring av villkor meddelat i dom den 20 oktober 2000 (mål M 522-99) m.m.

Avrinningsområde: 36 (Moälven)

Koordinater (SWEREF 99 TM): N: 7 020 300

E: 686 280 (biorenings-
anläggningen)

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen upphäver villkor 14 i miljödomstolens dom den 20 oktober 2000 i mål M 522-99.

Uppskjutna frågor

Mark- och miljödomstolen uppskjuter frågan om slutliga villkor för utsläpp till vatten av syreförbrukande och suspenderade ämnen från bioreningsanläggningen och om åtgärder för att begränsa risken för spridning av legionellasmitta.

Prövotidsutredningar

Med ändring av vad som föreskrivits i mark- och miljödomstolens dom den 8 juni 2012 i mål M 2849-11 ska följande gälla beträffande utredningarna.

Dok.Id 235448

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 138 901 04 Umeå	Nygatan 45	090-17 21 00 E-post: mmd.umea@dom.se www.domstol.se	090-77 18 30	måndag – fredag 09:00-12:00 13:00-15:00

U1. Under prövotiden ska Domsjö Fabriker Aktiebolag, i samråd med tillsynsmyndigheten, utreda hur problemen med höga utsläpp av legionella kan lösas permanent. Utredningen ska omfatta följande.

1. Undersökning av effekterna av att det avloppsvatten som leds till reningsverket inte renas i den aeroba delen av den biologiska reningsanläggningen med avseende på utsläpp till och påverkan i Örnköldsviksfjärden samt bedömning av förväntade effekter av alternativ reningsteknik.
2. Möjligheter att begränsa utsläpp av legionellabakterier vid rening av avloppsvattnet även med den aeroba delen av den biologiska reningsanläggningen.
3. Möjligheter att – då reningsverket drivs utan den aeroba delen – minska de totala utsläppen från verksamheten genom interna åtgärder, alternativa reningstekniker på huvudavloppet (Hut) eller införande av rening på övriga avlopp. Utredningen ska visa vilka åtgärder som behövs för att minska utsläppen av syreförbrukande ämnen till under 30 ton COD/dygn och av suspenderade ämnen till under 2,5 ton $S\ddot{A}_{GFA}$ /dygn samt hur utsläppen av kväve och fosfor kan minimeras.
4. Alternativ förläggning av utsläppspunkter genom anläggande av en avloppstub för huvudavlopp, separat eller tillsammans med hela eller delar av övriga avlopp.
5. Hur reningsresultat påverkas av avloppsvatten från AkzoNobel och vad det skulle innebära för det totala utsläppet från Domsjö Fabriker, AkzoNobel och Sekab om avloppsvattnet från AkzoNobel omhändertas i en separat reningsanläggning.

Utredningen ska både avse möjlig teknik och kostnader. I förekommande fall ska motiveras varför åtgärder inte kan eller bör genomföras.

Resultaten av utredningen, inklusive förslag till slutliga villkor, ska redovisas till mark- och miljödomstolen senast den 30 april 2017.

Provisoriska föreskrifter

Följande provisoriska föreskrifter för utsläppen ska – med ändring, såvitt avser punkten P1, av vad som förordnats i miljödomstolens dom den 8 juni 2012 i mål M 2849-11 – gälla till dess annat bestäms.

P1. Utsläppsmängden av syreförbrukande ämnen, mätt som COD på omskakat prov enligt svensk standard SS 028142-2 eller likvärdig metod, får inte överstiga 45 ton/dygn som månadsmedelvärde och riktvärde. COD-mängden får inte överstiga 50 ton/dygn som årsmedelvärde och gränsvärde.

P2. Utsläppsmängden av suspenderande ämnen, bestämd enligt svensk standard SS 028112-3 SÄ_{GFA} eller likvärdig metod, får inte överstiga 3,5 ton/dygn dels som månadsmedelvärde och riktvärde, dels som årsmedelvärde och gränsvärde.

Mark- och miljödomstolen avskriver Domsjö Fabriker Aktiebolags yrkanden om att få stänga av det aeroba steget av reningsanläggningen hela året och om att få bygga om den aeroba delen av anläggningen till anaerob rening från vidare handläggning.

Domen ska gälla utan hinder av att den inte vunnit laga kraft.

Yrkanden som inte behandlats i det föregående lämnas utan bifall.

BAKGRUND

Vid Domsjö sulfittfabrik tillverkas helblekt cellulosa med natrium som bas. Tillstånd meddelades av Koncessionsnämnden som genom beslut dels den 13 mars 1980 (nr 43/80), dels den 8 juni 1984 (nr 133/84) lämnade Mo och Domsjö Aktiebolag tillstånd enligt miljöskyddslagen att vid anläggningen i Domsjö tillverka pappersmassa, enligt det senare beslutet 305 000 ton massa, varav högst 240 000 ton blekt sulfitmassa eller däremot svarande blandad produktion av pappers- och dissolvingmassa samt högst 65 000 ton CTMP-massa. I ett s.k. påbyggnadsbeslut har Koncessionsnämnden den 14 januari 1993 (nr 6/93) lämnat bolaget tillstånd att bl.a. bedriva tillverkningsprocessen vid sulfittfabriken i enlighet med den då tillämpade tekniken och öka den årliga tillverkningsvolymen till 255 00 ton blekt sulfitmassa. Genom beslut den 14 november 1995 (nr 197/95) gav Koncessionsnämnden Mo och Domsjö Aktiebolag tillstånd att inom tidigare lovgiven produktion även tillverka massa för annan vidareförädling (dissolvingmassa). Verksamheten bedrivs numera av Domsjö Fabriker Aktiebolag (bolaget).

Miljödomstolens beslutade den 20 oktober 2000 (mål M 522-99) om slutliga villkor för utsläpp till vatten enligt följande.

14. Utsläppsmängden av suspenderade ämnen, bestämd enligt svensk standard SS 028112-3 SÄ_{GFA} eller likvärdig metod, får inte överstiga 3,0 ton/dygn dels som månadsmedelvärde och riktvärde, dels som årsmedelvärde och gränsvärde.

15. Utsläppsmängden av syreförbrukande ämnen, mätt som COD på omskakad prov enligt svensk standard SS 028142-2 eller likvärdig metod, får inte överstiga 30,0 ton/dygn dels som månadsmedelvärde och riktvärde, dels som årsmedelvärde och gränsvärde.

Verksamhetens mest kontaminerade avloppsströmmar leds till en biologisk reningsanläggning som består av ett anaerobt steg och ett aerobt luftat aktivslamsteg samt sedimenteringsbassänger. Den biologiska reningen tar även emot avloppsvatten från andra bolag inom industriområdet som SEKAB och Akzo Nobel.

Under hösten 2010 konstaterades fem fall av legionellainfektion i Domsjö, varav två inom industriområdet och tre i samhället. I ett av fallen kunde det genom DNA-analyser konstateras att smittan med största sannolikhet kom från bolagets biologiska reningsanläggning. Orsaken till smittan kopplades till ett underhållsstopp i slutet av september 2010 då ovanligt stora volymer infekterat avloppsvatten släpptes ut i recipienten och att delar av den biologiska reningsanläggningen rengjordes med högtryckstvätt vilket skapade aerosoler. Alla fem smittade tillfrisknade, men för en person orsakade infektionen svår och långvarig sjukdom.

Efter ansökan av bolaget föreskrev mark- och miljödomstolen i deldom den 8 juni 2012 (mål M 2849-11) att villkorspunkt 15 i gällande tillstånd från dagen för domen

till och med den 31 oktober 2014, skulle ersättas med följande provisoriska föreskrift.

P1. Utsläppsmängden av syreförbrukande ämnen, mätt som COD på omskakat prov enligt svensk standard SS 028 142-2 eller likvärdig metod, får inte överstiga 30 ton/dygn som månadsmedel värde och riktvärde. Under den tid som den aeroba delen inte är i drift får COD-mängden inte överstiga 45 ton/dygn som månadsmedelvärde och riktvärde. COD-mängden får inte överstiga 40 ton/dygn som årsmedelvärde.

Mark- och miljödomstolen föreskrev vidare att frågan om slutligt villkor avseende utsläpp av COD till vatten skulle skjutas upp under en prøvotid och att bolaget medgavs rätt att stänga av den aeroba delen av den biologiska reningsanläggningen dels från dagen för domen till och med den 31 oktober 2012, dels under 2013 och 2014 under tiden den 1 maj till och med den 31 oktober. Vidare förordnades att uppstart av den aeroba delen av reningsanläggningen, under ovan angivna tider, ska ske senast den 1 oktober. Domstolen förordnande även om prøvotidsutredning och föreskrev att resultatet av utredningen inklusive förslag till slutliga villkor skulle redovisas till mark- och miljödomstolen senast den 30 april 2014.

En person i Domsjö smittades i december 2012 av legionella och avled senare i legionärssjuka. Dåvarande Smittskyddsinstitutet, (SMI), har utfört typningsanalyser av legionellabakterierna från den avlidne och fabriken och resultaten visar att det rör sig om samma bakteriestam (*Legionella pneumophila* serogrupp 1). SMI drog av detta slutsatsen att den avlidne med största sannolikhet smittats av legionella från bolagets biologiska reningsanläggning. Mycket höga halter av legionella påvisades i anläggningen under den tid då den avlidne smittades. Vid provtagning återfanns inga legionellabakterier i den avlidnes hem. Den stam av legionella som identifierats är relativt ovanlig och är inte av samma typ som orsakade utbrottet i Domsjö 2010.

Länsstyrelsen beslutade den 15 januari 2013 med stöd av 26 kap. 9 § miljöbalken att tills vidare förbjuda fortsatt drift av den aeroba delen i den biologiska reningsanläggningen.

Den 4 juni 2013 ansökte bolaget hos mark- och miljödomstolen om att få stänga av den aeroba steget av reningsanläggningen hela året och om att få bygga om den aeroba delen till anaerob rening samt om upphävande av villkor 14 i miljödomstolens dom den 20 oktober 2000 (mål nr M 522-99), vilket skulle ersättas med en provisorisk föreskrift. Bolaget yrkade bl.a. vidare att slutliga villkor avseende utsläppen av suspenderande respektive syreförbrukande ämnen skulle skjutas upp under en prøvotid. Bolaget har sedermera återkallat sina yrkanden om att få stänga den aeroba delen och om ombyggnad av bioreningen, men vidhållit yrkandena i övrigt.

YRKANDEN M.M.**Bolaget**

Bolaget har, som talan slutligen bestämts, yrkat att mark- och miljödomstolen

- A. Föreskriver att villkor 14 i miljödomstolens dom den 20 oktober 2000 (mål nr M 522-99) ska upphävas och ersättas med följande provisoriska föreskrift.

P1. Utsläppsmängden av suspenderade ämnen, bestämd enligt svensk standard SS 028112-3 SÄ_{GFA} eller likvärdig metod, får inte överstiga 3,5 ton/dygn dels som månadsmedel värde och riktvärde*, dels som årsmedelvärde och gränsvärde.

- B. Föreskriver att den provisoriska föreskriften P1 i mark- och miljödomstolens deldom den 8 juni 2012 (mål nr M 2849-11) ska ersättas med följande provisoriska föreskrift.

P2. Utsläppsmängden av syreförbrukande ämnen, mätt som COD på omsakat prov enligt svensk standard SS 028142-2 eller likvärdig metod, får inte överstiga 50 ton/dygn som månadsmedel värde och riktvärde*. COD-mängden får inte överstiga 50 ton/dygn som årsmedelvärde.

- C. Föreskriver att frågan om slutliga villkor avseende utsläppen av suspenderade och syreförbrukande ämnen skjuts upp under en provotid.

*Men riktvärde avses ett värde, som om det överskrids, medför en skyldighet för tillståndshavaren att vidta sådana åtgärder att värdet kan innehållas.

Bolaget har föreslagit följande förordnanden under provotiden.

Under provotiden ska bolaget i samråd med tillsynsmyndigheten utreda hur problematiken med höga utsläpp av legionella kan lösas permanent. Utredningen ska åtminstone omfatta följande.

1. Undersökning av effekterna av att det avloppsvatten som leds till reningsverket inte renas i den aeroba delen av den biologiska reningsanläggningen med avseende på utsläpp till Örnsköldsviksfjärden och påverkan i Örnsköldsviksfjärden samt bedömning av förväntade effekter av alternativ reningsteknik.
2. Möjligheter att begränsa utsläpp av legionellabakterier vid rening av avloppsvattnet även med den aeroba delen av den biologiska reningsanläggningen.
3. Möjligheter att minska de totala utsläppen av COD från verksamheten då reningsverket drivs utan den aeroba delen av den biologiska reningsanläggningen.

ningen genom interna åtgärder, alternativa reningstekniker på huvudavloppet (Hut) eller införande av rening på övriga avlopp. Utredningen ska visa vilka åtgärder som behövs för att minska utsläppen till under 30 ton COD/dygn och 2,5 ton $S\ddot{A}_{GFA}$ /dygn samt hur utsläppen av kväve och fosfor kan minimeras.

4. Alternativ förläggning av utsläppspunkter genom anläggande av avloppstub för huvudavlopp separat eller tillsammans med hela eller delar av övriga avlopp.

Utredningen ska både avse möjlig teknik och kostnader. I förekommande fall ska motiveras varför åtgärder inte kan eller bör genomföras.

Resultaten av utredningen inklusive förslag till slutliga villkor ska redovisas till mark- och miljödomstolen senast den 30 april 2017.

Bolaget har slutligen yrkat verkställighetstillstånd.

Bolaget har godtagit Naturvårdsverkets förslag till provotidsförordnanden under punkterna 1-4, med bestritt förslaget beträffande punkten 5. Bolaget anser att dessa frågor bäst hanteras inom ramen för en ny tillståndsansökan. Bolaget har aviserat att en sådan ansökan bör kunna inges till mark- och miljödomstolen före mars månads utgång 2016.

Remissmyndigheterna har – såvitt numera är av intresse – redovisat den inställning till bolagets yrkanden och framfört de villkorsförslag som framgår i det följande.

Naturvårdsverket

Naturvårdsverkets slutliga inställning och yrkanden är enligt följande.

1. Naturvårdsverket har följande inställning.
 - a) det godtas att villkor 14 för utsläpp av suspenderade ämnen upphävs och att frågan istället skjuts upp under en provotid,
 - b) intill slutligt villkor har fastställts ska provisoriskt villkor P1 enligt nedan gälla för COD,
 - c) intill slutligt villkor har fastställts ska provisoriskt villkor P2 enligt nedan gälla för suspenderade ämnen ($S\ddot{A}_{GFA}$),
 - d) Innehållet i provotidsutredningar för utsläpp till vatten ska utökas enligt vad som redovisas i det följande.
2. Naturvårdsverket motsätter sig emellertid förlängning av provotiden och yrkar att provotidsutredningarna ska redovisas snarast. Verket yrkar vidare att

om bolaget inte inkommer med provotidsutredning senast 1 mars 2016 ska provotidsförfarandet omedelbart därefter avslutas och villkor 14 och 15 i miljödomstolens dom den 20 oktober 2000 åter gälla.

3. Intill dess slutliga villkor fastställts ska följande provisoriska föreskrifter gälla.

P1. Utsläppsmängden av syreförbrukande ämnen, mätt som COD på omskattat prov enligt svensk standard SS 028142-2 eller likvärdig metod, får inte överstiga 45 ton/dygn som månadsmedelvärde och riktvärde. COD-mängden får inte överstiga 45 ton/dygn som årsmedelvärde.

P2. Utsläppsmängden av suspenderade ämnen, bestämd enligt svensk standard SS 028112-3 SÄ_{GFA} eller likvärdig metod, får inte överstiga 3,5 ton/dygn dels som månadsmedelvärde och riktvärde, dels som årsmedelvärde och gränsvärde.

4. Under provotiden ska bolaget i samråd med tillsynsmyndigheten utreda hur problematiken med höga utsläpp av legionella kan lösas permanent. Utredningen ska åtminstone omfatta följande.

1. Undersökning av effekterna av att det avloppsvatten som leds till reningsverket inte renas i den aeroba delen av den biologiska reningsanläggningen med avseende på utsläpp till Örnsköldsviksfjärden och påverkan i Örnsköldsviksfjärden samt bedömning av förväntade effekter av alternativ reningsteknik.
2. Möjligheter att begränsa utsläpp av legionellabakterier vid rening av avloppsvattnet även med den aeroba delen av den biologiska reningsanläggningen.
3. Möjligheter att minska de totala utsläppen av COD och suspenderade ämnen från verksamheten då reningsverket drivs utan den aeroba delen av den biologiska reningsanläggningen genom interna åtgärder, alternativa reningstekniker på huvudavloppet (Hut) eller införande av rening på övriga avlopp. Utredningen ska visa vilka åtgärder som behövs för att minska utsläppen till under 30 ton COD/dygn och 3,0 ton SÄ_{GFA}/dygn samt hur utsläppen av kväve och fosfor kan minimeras.
4. Alternativ förläggning av utsläppspunkter genom anläggande av avloppstub för huvudavlopp separat eller tillsammans med hela eller delar av övriga avlopp.
5. Hur förutsättningarna för ett bra reningsresultat påverkas av avloppsvatten från AkzoNobel och vad det skulle innebära för det totala utsläppet från Domsjö Fabriker, AkzoNobel och Sekab om AkzoNobel:s avloppsvatten omhändertas i en separat reningsanläggning.

Utredningen ska både avse möjlig teknik och kostnader. I förekommande fall ska motiveras varför åtgärder inte kan eller bör genomföras.

Naturvårdsverket anser vidare att mark- och miljödomstolen i domen bör reglera vad som gäller i fråga om användning av det aeroba reningssteget.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen har, som det får förstås, ingen erinran mot ansökan. Länsstyrelsen har för egen del följande yrkanden.

COD

P2. Utsläppen av COD får inte överstiga 45 ton/dygn som månadsmedelvärde och riktvärde samt att årsmedelvärdet inte får överskrida 45 ton/dygn.

Suspenderade ämnen

Målvärdet för suspenderade ämnen sätts till 2,5 ton/dygn i utredningspunkt 3.

Prövotidsutredning

Resultaten av bolagets utredning inklusive förslag till slutliga villkor ska redovisas till mark- och miljödomstolen senast den 30 december 2015.

Samhällsbyggnadsnämnden

Samhällsbyggnadsnämnden har, som det får förstås, ingen erinran mot ansökan. Nämnden har för egen del följande yrkanden.

COD

Utsläpp av COD som månadsmedelvärde ska inte överstiga 45 ton/dygn som provisoriskt villkor.

Suspenderade ämnen

Samhällsbyggnadsnämnden har ingen erinran mot bolagets förslag om ökade utsläpp av suspenderade ämnen som provisoriskt villkor.

Prövotidsutredning

Samhällsbyggnadsnämnden anser att resultaten av utredningen inklusive förslag till slutliga villkor ska redovisas till domstolen senast den 30 april 2017.

Folkhälsomyndigheten

Folkhälsomyndigheten har inte lämnat några egna yrkanden men instämmer med samhällsbyggnadsnämnden att det är viktigt att göra åtgärder på andra enskilda huvudavlopp som bolaget har.

BOLAGETS ANSÖKAN

Bolaget har i ansökan med underlag och i de kompletteringar som inkommit under målets handläggning anfört i huvudsak följande.

Bolaget ser inga möjligheter att inom en överskådlig tid kunna ta det aeroba steget i drift utan risk för fortsatt spridning av legionella.

Genom stängningen av det aeroba steget, i enlighet med länsstyrelsens beslut, har kapaciteten i den biologiska reningsanläggningen minskat. För att öka kapaciteten i anläggningen avser bolaget att bygga om den aeroba delen till anaerob rening.

Nuvarande situation

Den biologiska reningsanläggningen består av ett anaerobt reningssteg och ett efterföljande aerobt reningssteg samt sedimenteringsbassänger.

Det anaeroba reningssteget består av två parallellkopplade tankar (reaktorer) som renar avloppsvattnet med ca 80 % avseende COD. Det aeroba reningssteget består av en selektortank och en aktivslamtank (luftat steg) som renar ca 50 % av kvarvarande COD.

Ombyggnad

Bolagets avsikt är att bygga om aktivslamtanken till ytterligare en anaerob tank (reaktor).

Höjden på den cylindriska delen av aktivslamtanken byggs på för att erhålla samma volym som i befintliga anaeroba tankar (T1 och T2). Därefter förses tanken med tak och kompletteras med nödvändig kringutrustning. Alternativt byggs en helt ny tank, fristående eller invändigt i befintlig tank. Oavsett utförande blir reaktorvolymen i samma storleksordning som i vardera T1 och T2, dvs. 15 000 m³. Efter ombyggnaden krävs en intrimningsperiod på ca sex månader.

Efter tillväxt av bioslam i den nya tanken (T3) kommer kapaciteten för den anaeroba reningen att öka med 50 %. Den anaeroba reningen kan i nuläget ta emot 91 ton COD per dygn. Efter utbyggnaden kommer reningen att kunna ta emot 136,5 ton COD per dygn. Även de luktproblem som uppkommit till följd av stängningen av det aeroba steget kan hanteras genom ombyggnaden. Biogasen som produceras i den nya tanken tas omhand via ett nytt rörsystem som ansluts till befintlig gashantering.

Bolaget har i inlägga den 22 februari 2016 upplyst att länsstyrelsen den 6 maj 2013 beslutat att anläggningen får byggas om på av bolaget angivet sätt. Bolaget har vidare anfört följande. Ombyggnadsärendet har hanterats som ett anmälningssärende. Uppförande av en ny anaerob tank pågår. Själva tanken beräknas vara klar i början av april 2016. Därefter påbörjas isolering av tanken och en toppmonterad omrörare installeras. En mindre tank som tillhör projektet kommer att färdigmonterad lyftas på plats bredvid den stora tanken på ett fundament som i dagsläget håller på att byggas. Även den mindre tanken kommer att isoleras och ha en toppmonterad omrörare. Rördragningen och automationsarbetena kommer att påbörjas under den första veckan i mars och beräknas pågå till mitten av maj 2016. Vid denna tidpunkt kommer fabriken att ha ett dagstopp då den nya tanken kopplas ihop med befintlig bioreningsanläggning. Härfter kan den nya reaktorn tas i drift.

Bolaget anser att grund föreligger för att med stöd av 24 kap. 8 § punkten 2 upphäva villkor 14 i miljödomstolens dom den 20 oktober 2000 i mål M 522-99 då ändringen påkallas av omständigheter som inte förutsågs då tillståndet meddelades.

Miljöpåverkan

I och med att det luftade steget är stängt leds avloppsvattnet direkt till slutsedimentering efter det anaeroba steget. Reningsgraden i den biologiska reningsanläggningen utan det luftade steget uppskattas i nuläget till ca 67 %. Efter planerad ombyggnad beräknas reningsgraden i anläggningen uppgå till minst 80 %. Bolaget har åtagit sig att under provotiden närmare utreda effekterna med enbart anaerob rening.

Miljökonsekvenser

Den biologiska reningsanläggningen, bioreningen, togs i drift 1985. Den har sedan dess renat processvattnen från både Domsjö Fabriker, AkzoNobel och Sekab. Den ”första versionen” av bioreningen bestod av endast två anaeroba tankar med lameller för slamavskiljning och en aerob tank. Det fanns varken bufferttankar för flödesutjämning eller slutsedimentering förrän 1990. Vid den tidpunkten började man även att återföra slam från slutsedimenteringen till det aeroba steget. Sedan dess har anläggningen byggts ut och om i olika omgångar, senaste utbyggnaden skedde 2005 då bl.a. AkzoNobel även byggde en ”egen” ledning ner till reningsanläggningen.

Reningsgraden har varit hög och hållits strax över 90 % avseende COD. Kapaciteten är idag 91 ton COD/d och fördelas mellan AkzoNobel (30 ton COD/d), Sekab (11,7 ton COD/d) och Domsjö Fabriker (resterande 49,3 ton COD/d).

Miljö kvalitetsnorm för berörda vattenförekomster

Bakgrund

De svenska kustvattnen har indelats i vattenförekomster enligt Havs- och vattenmyndighetens författningssamling (HVMFS 2012:1) i inre och yttre kustvatten. Vattenmyndigheten för Bottenhavets distrikt har beslutat indela de inre kustvattnen i delvattenförekomster beroende på de variabla miljöförhållandena, t.ex. förekomsten av stora älvmyningar. Örnsköldsviksfjärden och den utanför liggande Dekarsöfjärden har avgränsats som sådana delvattenförekomster. Det är endast dessa vattenförekomster som kan mätbart påverkas av ökade utsläpp från Domsjö Fabriker. Den vattenförekomst vari Moälven ingår kan inte påverkas av utsläppen. Påverkan på de yttre kustvattnen och utsjön måste också ses som försumbar i relation till den totala belastningen på Bottenhavet.

Med avseende på miljö kvalitetsnorm och status är det den ekologiska statusen, och därpå följande miljö kvalitetsnormer som är relevanta med avseende på frågan i föreliggande mål. Domsjö Fabrikens utsläpp av ämnen som ingår i bedömningen av kemisk status är små i dagsläget och påverkas ej av företagna åtgärder i den biologiska reningsanläggningen.

Status och miljö kvalitetsnorm för berörda vattenförekomster

Vattenmyndigheten bedömer att den ekologiska statusen i Bottenhavets kustvatten varierar från måttlig till hög. Kustnära stationer tenderar att påverka status negativt. Bottenfaunan påverkas också negativt av bl.a. förekomsten av den nyligen invandrade havsborstmasken *Marenzelleria sp.* Den sammanfattande bedömningen är dock god status. De vattenförekomster som kan påverkas av utsläpp från Domsjö Fabriker är Örnsköldsviksfjärden och Dekarsöfjärden.

Vid Vattenmyndighetens statusbedömning, fastställd 2009, bedömdes den ekologiska statusen i Örnsköldsviksfjärden som måttlig, främst beroende på höga halter växtnäringsämnen. Bedömningen var en expertbedömning som baserades på mätdata för näringsämnen och SMHI:s kustzonsmodell. Klassning gjordes enligt bedömningsgrunderna, men kravet på underlagsdata var ej uppfyllt. Vid den sammanvägda bedömningen beaktades även siktdjup, klorofyll A och bottenfauna. En statusbedömning pågår och redovisas i VISS som arbetsmaterial. Den senaste preliminära som bedömningen gjordes i början av 2014 och resulterade i måttlig status. Även här finns brister i dataunderlaget. Trots det bristande underlaget indikerar resultaten för siktdjup otillfredsställande status. För den kvalitetsfaktor som visar växtplanktonbiomassa, klorofyll A, var status måttlig. Bottenfaunan indikerade otillfredsställande status. Sammanfattningsvis bedömdes den ekologiska statusen vara måttlig och orsaken anses bl.a. vara att tidigare industriell verksamhet orsakat kraftig påverkan av förorenande ämnen. Bottenfaunans dåliga status beror i stor utsträckning på negativa effekter av kvarvarande rester av dessa tidigare utsläpp från industrier och virkeslagring, men även av att den invandrade havsborstmasken *Marenzelleria sp.* har påträffats i vattenförekomsten.

Miljö kvalitetsnormen för Örnsköldsviksfjärden är god status, som ska uppnås senast 2021. Möjligheten att nå miljö kvalitetsnormen god ekologisk status 2021 anses vara hotad. Vattenmyndighetens uppfattning är att övergödning av vattenmiljön har flera effekter och det kommer att kräva flera åtgärdsinsatser under en längre tid innan vattenförekomsten uppnår god ekologisk status. Det är därför tekniskt omöjligt att åtgärdernas effekt uppnås till 2015. Övergödningens problemen kan förstärkas av de fysiska förändringarna av vattenmiljön. För att de biologiska kvalitetsparametrar som påverkas av övergödning ska uppnå god status behövs stegvis kombinerade åtgärder. Arbetet med planering, genomförande av åtgärder och att åtgärdens effekt uppnås kommer att ta tid, och därför har vattenförekomsten fått tidsfrist 2021. Gemensamma internationella minskningar av näringsämnestillförseln har stor betydelse för att minska påverkan på de svenska kustvattnen.

Miljö kvalitetsnormen för Dekarsöfjärden är god status, som ska uppnås senast 2021. För att minska belastningen på Dekarsöfjärden föreslår Vattenmyndigheten att det med hjälp av miljöersättning till ekologisk odling och extensiv vallodling i avrinningsområdet ska minska tillskottet av växtnäringsämnen.

Konsekvenser av ökade utsläpp från Domsjö fabriker

COD och växtnäringsämnen

För en adekvat bedömning av vattenkvaliteten efter att det aeroba steget tagits ur drift krävs minst tre års mätdata före respektive efter åtgärden. Utsläpp av COD, fosfor och kväve för åren 2008-2013 visar att utsläppen av närsalter från Domsjö Fabriker har under senare år uppgått till ca 13 ton fosfor/år och ca 140 ton kväve/år. Det relativa bidraget från Domsjö Fabriker till den totala belastningen av närsalter på Örnköldsviksfjärden från landbaserade punktkällor kan uppskattas till nivån 40-50 % vad gäller fosfor samt 30-40 % vad gäller kväve. Utsläppen av växtnäringsämnen har ökat betydligt efter att den aeroba behandlingen upphörde.

Recipientkontrollen visar att totalfosforhalten i ytvattnet varierade mellan 20-30 µg/l (2011), 20-38 µg/l (2012) och 20-58 µg/l (2013). I bottenvattnet var halterna något lägre. Bortsett från det högre medelvärdet i Moälvens mynningsområde 2013 går det inte att spåra några nämnvärda avvikelser mellan de tre åren. Totalkvävehalterna var generellt sett något högre i både yt- och bottenvatten 2013 jämfört med 2011 och 2012 på stationerna i recipienten även om avvikelsen inte var särskilt stor. Medelhalterna beräknade för perioden 2009-2013 i den station som bäst representerar vattenförekomsten Örnköldsviksfjärden, indikerar en ökande halt totalfosfor de senaste två åren. För övrigt finns inga avvikelser avseende närsalter som skulle kunna tolkas som en effekt av ökade utsläpp från Domsjö Fabriker.

Klorofyll A och växtplankton

Vad gäller klorofyll uppmättes den högsta halten i inloppet till Veckefjärden 2011 och 2012. Ute i Örnköldsviksfjärden låg halterna lägre och de lägsta halterna uppmättes 2013. Jämfört med Örnköldsviksfjärden var halterna högre i de yttre fjärdarna, vilket troligen kan tillskrivas det högre siktdjupet. När det gäller artsammansättning och täthet av växtplankton ger undersökningarna i Örnköldsviksfjärden och utanförliggande fjärdar en splittrad bild vad gäller statusklassningen från "otillfredställande" till "hög" och bolaget menar att det finns anledning att ifrågasätta huruvida metodiken är ändamålsenlig.

Siktdjup

Det lägsta siktdjupet registrerades 2011 vid utloppet från Veckefjärden och i Moälvens mynningsområde samt 2013 i nordvästra Örnköldsviksfjärden. Siktdjupet var generellt sett något lägre i Örnköldsviksfjärden jämfört med de yttre fjärdarna.

Bottenfauna

Undersökningarna under perioden 1995-2013 har visat på stora variationer i täthet och artsammansättning. Bottenfaunakvalitetsindex indikerar en viss förbättring från 2002 till 2009. Miljötillståndet klassificerades 2012 (preliminär bedömning) för flertalet stationer i Örnköldsviksfjärden som "dåligt-otillfredställande" medan statusen på stationerna i de yttre fjärdarna var "måttlig-god". Den låga statusen anser Vattenmyndigheten bero på att det fortfarande förekommer höga halter organiskt material i form av fibrer och bark m.m. från tidigare utsläpp med påföljd att syresituationen är ansträngd i sedimenten. Miljöförhållandena på bottenarna kan bedömas vara endast i liten grad avhängiga av dagens utsläppssituation. Resultaten visar

mer att återhämtningsprocessen tar lång tid efter att utsläppsbegränsande åtgärder vidtagits.

Konsekvenser för uppnående av miljö kvalitetsnormer

Underlaget för bedömning av konsekvenserna för uppnående av miljö kvalitetsnormerna för Örnköldsviksfjärden ger inte någon tydlig bild efter att den aeroba behandlingen upphört, men resultaten pekar på att de ökade utsläppen av växtnärsämnen under denna period kan ge något ökade halter i Örnköldsviksfjärden medan påverkan på Dekarsöfjärden blir försumbar. Avvikande hög halt noterades främst nära utsläppspunkten, men om det görs en sammanvägd bedömning för hela fjärden ligger halterna inom det intervall som indikeras av tidigare mätningar.

Utsläppen från Domsjö Fabriker har liten inverkan på siktdjupet i Örnköldsviksfjärden. Moälvens bidrag med humusämnen torde vara den helt avgörande faktorn när det gäller siktdjupet i fjärden. Mängden växtplankton bidrar visserligen, men även här har utsläppen från Domsjö Fabriker liten betydelse. Den höga humushalten med lågt siktdjup som följd leder till ljusbegränsad primärproduktion, vilket innebär att kopplingen mellan utsläpp av närsalter och algtillväxt blir svag.

Bedömningen av bottenfaunans status varierar mellan dålig och otillfredsställande, främst beroende på den historiska belastningen av bottenarna. För Örnköldsviksfjärden kan åtgärder som görs i avrinningsområdet, varifrån huvuddelen av växtnäring och organiska ämnen kommer, ha viss betydelse för att man ska kunna nå miljö kvalitetsnormen. Kopplingen mellan god vattenkvalitet och motsvarande bottenstatus är dock i många fall mycket svag, särskilt i trösklade fjärdar. Sannolikt har man redan gjort huvuddelen av de mest verksamma åtgärderna för en fortsatt förbättring av bottenfaunans status. Man bör dock beakta att kunskapen om återhämtningsförlopp i denna typ av vattensystem är bristfällig. Erfarenheter från andra områden tyder på att tiden från åtgärd till en mätbart förbättrad bottenfaunastatus kan vara mycket lång.

Sammanfattningsvis indikerar mätvärden och statusklassningar att det kommer att ta lång tid innan miljö kvalitetsnormen uppnås för Örnköldsviksfjärden. De ökade utsläppen från Domsjö Fabriker som blir följderna av åtgärder i den biologiska reningen riskerar försena uppnåendet av god status för kvalitetsfaktorn växtnärsämnen. Här bör också beaktas, att bolaget avser att utreda möjligheten att vidta åtgärder för att förbättra den biologiska reningen. Bolaget har ansökt om förlängd provotid fram till 2017 då resultatet av dessa utredningar ska redovisas. Sannolikheten är hög, att man kan förbättra reningsanläggningens kapacitet vad avser närsalter och organiska ämnen. Även om effekten inte kan kvantifieras idag, bedöms risken minska för att uppnåendet av miljö kvalitetsnormen försenas. Den samlade bedömningen är att de framtida utsläppen inte kommer att mätbart påverka uppnåendet av miljö kvalitetsnormen i någon av fjärdarna.

Bolaget har låtit konsultföretaget AnoxKaldnes AB utföra en utredning beträffande avloppsvattnet från Akzo. Av utredningen framgår bl.a. följande.

Akzos vatten stör processen i bioreningen med följden att slammet sedimenterar mycket sämre. Reningsgrad och gasproduktion påverkas dock ej nämnvärt av Akzos vatten. När detta uppdagades ändrades körstrategin från att man tidigare tagit in så mycket som möjligt av Akzos vatten i det anaeroba steget till att ”kvota” in andelen Akzos vatten utifrån hur mycket vatten från Domsjö/Sekab som tas in i det anaeroba steget. På detta sätt har man lyckats öka COD-reduktionen en aning, men framförallt erhålls stabilare slamegenskaper.

Att rena hela Akzos vattenvolym i de två anaeroba tankarna är inte möjligt pga. den höga salthalt i Akzos vatten, de anaeroba tankarna skulle rosta sönder. Den del av Akzos vatten som inte tas in i det anaeroba steget släpps idag ut i recipienten.

INKOMNA YTTRANDEN

I de yttrande som avgivits av remissmyndigheterna har – såvitt numera är av intresse – anförts i huvudsak följande.

Naturvårdsverket

Omprövning av tillståndet

Med tanke på att grundtillståndet för verksamheten är från 1980 enligt dåvarande miljöskyddslagen, bör en omprövning enligt miljöbalken av hela tillståndet ske. För frågan om hur provotidsärendet bör hanteras kan det ha viss betydelse om en omprövning av hela verksamheten är nära förestående. Naturvårdsverket konstaterar att bolaget har åtagit sig att inkomma med en komplett tillståndsansökan. Någon tillståndsansökan kom dock inte in trots att bolaget deklarerat datum för detta i olika omgångar.

Mot bakgrund av detta är Naturvårdsverkets uppfattning att det inte finns något skäl att invänta en kommande tillståndsprovning för att avgöra den aktuella provotidsfrågan om utsläpp till vatten.

Tidpunkt för inlämnande av provotidsutredningen

Naturvårdsverket ser inte att det finns några skäl för att medge förlängning av provotiden. Bolaget bör istället åläggas att snarast inkomma med provotidsredovisningen. Om bolaget inte inkommer med provotidsredovisningen bör följden bli att provotiden avslutas och slutliga villkor fastställs. I detta läge bör det leda till att de slutliga villkor för utsläpp av COD och SÄ_{GFA} som angavs i miljödomstolens dom den 20 oktober 2000 i mål nr M 522-99 ska gälla.

I det fall provotidsutredning inte inges senast den 1 mars 2016, bör provotiden omedelbart därefter avslutas.

Stängning av det aeroba reningssteget

Naturvårdsverket menar att mark- och miljödomstolen i den kommande deldomen bör reglera frågan om användning av det aeroba reningssteget. Detta eftersom driften av det aeroba reningssteget f.n. regleras på ett motstridigt sätt i domen respek-

tive tillsynsbeslutet. Om mark- och miljödomstolen i den kommande deldomen reglerar frågan har länsstyrelsen möjlighet att upphäva sitt tillsynsbeslut.

Under aktuella förhållanden har Naturvårdsverket inget att erinra mot att bolaget medges att driva bioreningen utan aerobt reningssteg tills dess slutliga villkor fastställts.

Naturvårdsverket har påtalat att mark- och miljödomstolen bör reglera användningen av det aeroba reningssteget eftersom länsstyrelsens beslut den 15 januari 2013 om stängning står i strid med deldomen den 8 juni 2012 i mål nr M 2849-11. Vi har inget att invända mot att mark- och miljödomstolen medger att bolaget tills vidare stänger det aeroba reningssteget.

Det kan heller inte uteslutas att ett aerobt steg kan komma att ingå i en framtida, ombyggd reningsanläggning. I deldomens föreskrifter om utredningar, punkt 2 anges att bolaget ska utreda "Möjligheter att begränsa utsläpp av legionellabakterier vid rening av avloppsvattnet även med den aeroba delen av den biologiska reningsanläggningen". Av detta framgår att ett alternativ är att även framdeles ha ett aerobt steg, men där åtgärder för avdödning av legionella har vidtagits.

Utsläppsparametrar som utredningen ska omfatta och målsättning

Vad den nu gällande prøvotidsutredningen avser anges i punkterna 1-4 med vidstående kommentarer i mark- och miljödomstolens deldom av den 8 juni 2012 (M 2849-11).

Naturvårdsverket framför att utsläpp av kväve och fosfor ökat efter avstängningen av aerobin. Även effekterna på dessa ämnen bör därför ingå i utredningen.

I nuvarande utredningsföreskrift anges ingen målsättning för utredningen. Naturvårdsverket anser att målsättningen bör vara att med användande av bästa möjliga teknik nå ner till tidigare utsläppsnivåer och kunna uppfylla tidigare utsläppsvillkor, dvs. 30 ton COD respektive 3,0 ton SÄ/dygn.

Avloppsvatten från Akzo

I gällande tillstånd för Domsjö Fabriker ingår att ta emot avloppsvatten från Akzo-Nobel och Sekab. Hur det genom tillståndet är reglerat vilka avloppsvattenflöden och föroreningsmängder som Domsjö Fabriker får ta emot är oklart. Däremot anges det i miljörapporten för AkzoNobel att det enligt deras eget tillstånd (M 3034-03, deldom 2010-09-09) får avledas 13 ton TOC/dygn till Domsjö Fabrikers biorening och 0,2 ton TOC/dygn till det s.k. huvudavloppet (det senare går till recipient utan rening).

Av handlingarna i nu aktuellt ärende framgår att delar av AkzoNobels avloppsvatten medför betydande störningar i bioreningen. Till följd av detta leds i dagsläget delar av AkzoNobels avloppsvatten förbi bioreningen och släpps ut till recipienten utan rening. Eventuellt kan det också vara så att det avloppsvatten från Akzo som faktiskt behandlas i bioreningen medför en försämrad reningsgrad.

Naturvårdsverkets uppfattning är att tillståndet för Domsjö Fabriker att ta emot AkzoNobels avloppsvatten förutsätter att man har möjligheter att ta emot avloppsvattnet flödesmässigt och att det finns en reningsprocess som klarar av såväl det egna avlopps vattnet som avloppsvattnet från Akzo. Om så inte är fallet måste både Domsjö Fabrikers tillstånd att ta emot avloppsvattnet liksom Akzos tillstånd att avleda sitt avloppsvatten till bioreningen omprövas. Frågan huruvida AkzoNobels avloppsvatten ska behandlas i Domsjö Fabrikers biorening, och i så fall hur, bör därför ingå i prøvotidsutredningen.

Beräkningar av framtida utsläpp

Bolaget har som grund för sina yrkanden redovisat verkliga och beräknade utsläppssiffror för COD. Det finns dock en hel del oklarheter vad gäller hur siffrorna beräknats och vad de står för. Sammanfattningsvis anser Naturvårdsverket att bolagets beräkningar inte ger grund för att provisoriska utsläppsvillkor ska räknas upp på det sätt som bolaget menar.

Bioreningens reningsgrad, kapacitet och styrning

Naturvårdsverket har bl.a. menat att det i provningsunderlaget saknas uppgift om vilken reningsgrad som man beräknar kunna uppnå efter att en tredje anaerobitank tagits i bruk. Likaså saknas beräkning av utsläppets storlek från bioreningen efter ombyggnaden.

I ansökan anges att den nya anaeroba tanken byggs i syrafast material. Det är dock oklart om det därmed blir möjligt att i bioreningen behandla större del av avloppsvatten från Akzo Nobel. Det bör även redovisas hur tillsats av kväve och fosfor sker som näringsämnen till biosteget, och hur detta regleras för att ta tillräcklig mängd näringsämnen för organismerna i bioreningen utan att resthalten ut till recipient blir för stor.

Bolaget bör även redovisa ett nytt, reviderat förslag till provtagningsprogram som tar hänsyn till att aerobin nu även är tagen ur drift under vinterhalvåret.

Upphävande av villkor för suspenderade ämnen och ny prøvotid

Eftersom utsläpp av COD och suspenderade ämnen har klart samband med varandra ser Naturvårdsverket att det finns motiv att behandla båda utsläppsp parametrarna på samma sätt. Bolagets har menat att det kan vara svårt att klara nuvarande villkor fullt ut innan reningsanläggningen byggts om eller att man funnit en lösning på hur Akzos avloppsvatten ska behandlas. Naturvårdsverket kan därför godta att nuvarande villkor för suspenderade ämnen upphävs och att frågan tas in i en samlad prøvotidsutredning.

Provisoriska villkor för syreförbrukande ämnen (COD)

Naturvårdsverket anser inte att det nu kan avgöras vilket villkor som ska gälla efter att en ny reningsanläggning tagits i drift. Istället är det prøvotidsutredningen som ska ge underlag för ett beslut om reningsanläggningen ska utformas och vilka villkor som ska föreskrivas. Målsättningen bör vara att nå ner till tidigare villkorsnivå (30 ton/dygn) eller om möjligt lägre med användande av idag bästa möjliga teknik.

I en ny provisorisk föreskrift bör det, liksom tidigare, finnas villkor avseende årsmedelvärde.

Provisoriska villkor för suspenderade ämnen (SÄ_{GFA})

För att ge möjligheter för bolaget att utföra olika försök med styrning av bio-reningen kan Naturvårdsverket ändå se att det kan finnas skäl att under provotiden tillåta ett något högre utsläpp och bedömer att en acceptabel nivå skulle vara 3,5 ton SÄ/dygn.

I en ny provisorisk föreskrift bör som tidigare också anges ett högsta årsmedelvärde.

Produktionens omfattning

Bolaget anför att orsaken till utsläppen hittills kunnat hålla utsläppsvillkoren beror på att man bromsat produktionen.

Naturvårdsverket har räknat upp utsläppssiffrorna för en representativ period med en faktor som då skulle kompensera för den bromsade produktionen och med den förutsättningen att inga andra faktorer skulle ha hindrat fabriken att köras med maximalt uthållig produktion. För 2013 var det uppräknade högsta månadsmedelvärde 44,1 ton COD per dygn och det uppräknade medelvärdet för månaderna februari, mars, maj och juni 42,9 ton per dygn. Motsvarande uppräkning för suspenderade ämnen ger ett högsta månadsmedelvärde på 3,5 ton per dygn och ett medelvärde för de fyra representativa månaderna på 2,9 ton per dygn. Som bolaget framhåller kan det dock vara riktigt att en produktionsökning inte direkt kan översättas till en proportionellt lika stor utsläppsökning. Naturvårdsverket poängterar dock att det är svårt att se att en ökning av produktionen från faktisk produktion första halvåret 2013 till högsta möjliga produktion, skulle kunna motivera den höjning av villkorsnivåerna som bolaget yrkar.

Utsläppsdata för 2014, då aeroba steget helt var ur drift, som bolaget redovisat i sin miljörapport visar ett årsmedelvärde för COD på 37,7 ton/d inklusive råvatten, och 36,0 ton exklusive råvatten. Det högsta månadsmedelvärdet var 42,8 ton/d inklusive råvatten, och 41,0 ton/d exklusive råvatten. Dessa uppgifter styrker att bolaget klarar de av Naturvårdsverket yrkade provisoriska villkorsvärdena, 45 ton/d som årsmedelvärde och gränsvärde respektive som månadsmedelvärde och riktvärde.

Naturvårdsverket anser inte att bolaget i tillräcklig utsträckning verifierat att produktionsbegränsning i fortsättningen skulle krävas för att driva verksamheten med iakttagande av aktuella utsläppsvillkor.

Organiska ämnen

Naturvårdsverket har som provisoriska villkor yrkat 45 ton/d som månadsmedelvärde och riktvärde samt samma värde som årsmedelvärde och gränsvärde.

Suspenderade ämnen

Naturvårdsverket har som provisoriska villkor yrkat 3,5 ton/d som månadsmedelvärde och riktvärde samt samma värde som årsmedelvärde och gränsvärde. Bolaget har slutligt ändrat sitt yrkande till att överensstämja med vad Naturvårdsverket yrkat.

Råvattnets innehåll av förorening

Bolaget har i sin senaste inlaga vidhållit att råvattnets innehåll av föroreningar ska räknas bort vid bestämmande av utsläppsvärde.

Naturvårdsverket förstår inte vad bolaget menar med att man tar in råvatten som inte används. Det är oklart om bolaget menar att föroreningsinnehållet i allt råvatten räknas av, dvs. om avräkning sker inte bara för det råvatten som "ej används" och som släpps ut via huvudavlopp C utan också för det råvatten som blir förorenat processvatten. Skillnaden mellan de uppgifter bolaget lämnat för utsläpp inklusive respektive exklusive råvatten var för COD under år 2014 1,7 ton/d som årsmedelvärde. För enskild månad varierade skillnaden mellan 1,4 och 2,5 ton/d. Motsvarande siffror för $S\ddot{A}_{GFA}$ var under 2014 en skillnad på 0,12 ton/d för årsmedelvärdet, för enskild månad varierade skillnaden mellan 0,02 och 0,16 ton/d. Naturvårdsverket menar vidare att det inte är stor skillnad som råvattnets föroreningsinnehåll ger, men det kan ha betydelse i fråga om ett eventuellt villkorsöverskridande. Enligt vedertagen praxis avser villkor i gällande tillstånd bruttoutsläpp från verksamheten, dvs. utan någon reduktion för ingående föroreningsmängd i råvattnet. Undantag kan göras för kylvatten som går i slutna system genom fabriken och som släpps ut till recipient utan att ha förorenats av fabriken verksamhet. Om sådan avloppsströmmar ingår i de utsläppsvärden som mäts kan reduktion tillåtas göras för ingående föroreningsmängd.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen är medveten om att stängningen av det aeroba steget i bioreningen leder till ökade utsläpp framförallt av COD. Erfarenheten hittills visar dock på betydligt lägre utsläpp än bolagets yrkande på 55 ton/dygn. Länsstyrelsen bedömer att månadsutsläppen ska kunna ligga under 45 ton/dygn med viss marginal. Dessutom menar länsstyrelsen att bolaget med hög prioritet måste fortsätta att förbättra nuvarande anaeroba steget genom både processmodifieringar och minskning av COD-belastningen in till reningen. Att komplettera de två anaeroba tankarna med en tredje, vilket länsstyrelsen medgivit som mindre ändring, skulle ytterligare sänka utsläppen. Länsstyrelsen har poängterat att det är oerhört angeläget att ombyggnationen genomförs skyndsamt. Anläggningen är sårbar för driftstörningar i form av haverier i någon av de två befintliga tankarna. Erfarenhetsmässigt behövs tre anaerobitankar för att säkerställa bioreningens tillgänglighet. Exemplevis har tank 1 haft korrosionsproblem och den tekniska standarden gör att tveksamhet finns till hur tillgänglig tanken är i en nära framtid. Om inte två tankar kan vara i drift krävs omfattande produktionsbegränsningar. Länsstyrelsen menar att framtagande av underlag för design av en tredje tank måste ha hög prioritet och att ombyggnation ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten.

Länsstyrelsen har menat att framtagande av underlag för design av en tredje tank måste ha hög prioritet och tanken ska vara i drift senast den 31 december 2015. Länsstyrelsen har bedömt att det inte är realistiskt att samtliga tre verksamheter som nyttjar bioreningen kommer att bedrivas på maximal tillståndsgiven nivå under prövotiden till dess nya slutliga villkor kan fasstställas.

Syreförbrukande ämnen

Länsstyrelsen har poängterat att utsläppen varit som högst 41,4 ton COD/dygn under perioden maj 2013 till mars 2014 enligt bolagets egna uppgifter och att utsläppsnivån för april 2013 var 36,2 ton COD/dygn. Länsstyrelsen menar att utsläppen av COD har minskat ytterligare under 2014 och att fabriken har lyckats reducera utsläppen så att medelvärdet av måndagsutsläppen under året var 36,0. Länsstyrelsen har noterat att bolaget under 2014 slog årsrekord avseende produktion av dissolving massa då det producerades drygt 220 000 ton och att bolagets uppgifter om att produktionen måste bromsas gäller för 2013 men att förhållandena under 2014 är annorlunda.

Länsstyrelsen yrkande att den provisoriska föreskriften P2 ska ändras så att utsläppen av COD inte får överstiga 45 ton/dygn som månadsmedelvärde och riktvärde samt att årsmedelvärdet inte får överskrida 45 ton/dygn kommer av deras bedömning utifrån vilka utsläppssiffror som redovisats under perioden januari till och med oktober 2015. Månadsmedelvärdet är 40,4 ton COD/dygn med maxvärdet 44,1 ton/dygn och minvärdet 35,9 ton/dygn. Länsstyrelsen bedömer att bolagets sökta nivå blir för hög. Bolaget måste ha ett tydligt incitament till att hålla utsläppen nere bland annat genom intensivt arbete att minska frekvensen av regelbundet förekommande driftstörningar i tillverkningsprocessen.

Suspenderade ämnen

Länsstyrelsen yrkar att bolagets förslag på utredningspunkt 3 ändras så att målvärdet 3,0 ton suspenderade ämnen/dygn ändras till 2,5 ton/dygn mätt som SÄ_{GFA}. Länsstyrelsen menar att målvärdet 3,0 ton/dygn är för högt satt. Månadsmedelvärdet för perioden januari till och med oktober är 2,9 ton/dygn med maxvärdet 3,4 ton/dygn och minvärdet 1,9 ton/dygn. Undantaget för april där månadsmedelvärdet uppgick till 4,2 ton/dygn på grund av en akut slamflykt.

Samhällsbyggnadsnämnden (Sbn)

Syreförbrukande ämnen

De ökade COD-utsläppen är en konsekvens av stängningen av det aeroba steget i bioreningsanläggningen och därför måste dessa tillåtas att ökas provisoriskt, då det i dagsläget inte finns någon annan lösning för att minska risken för legionellsmitta.

Samhällsbyggnadsnämnden anser därför att COD-villkoret inte – som bolaget yrkat – behöver vara så högt som 55 ton/dygn till dess det nya anaeroba steget har trimmats. Sbn anser att utsläppet som månadsmedelvärde inte ska överstiga 45 ton/dygn som provisoriskt villkor.

Suspenderade ämnen

Samhällsbyggnadsnämnden har svårt att bedöma om, och i så fall vad, de ökade utsläppen av suspenderade ämnen kan få för effekt i recipienten eller om dessa utsläpp mer är en parameter för hur reningen fungerar. De ökade utsläppen är även det en konsekvens av att det aeroba steget tvingats stängas p.g.a. legionellan. Utifrån detta har Sbn ingen erinran mot Domsjö Fabrikers förslag om ökade utsläpp som provisoriskt villkor.

Prövotidsutredning

I dagsläget ser samhällsbyggnadsnämnden att det inte finns någon annan utväg att minska riskerna för legionellasmitta än att stänga det aeroba steget i bioreningsanläggningen, vilket Domsjö Fabrikers redan har gjort efter ett förbud från länsstyrelsen. Det är fortfarande inte klart vilken konsekvens de ökade utsläppen av COD, kväve, fosfor, suspenderade ämnen m.m. har på recipienten på längre sikt och det ingår i Domsjö Fabrikers prövotidsutredning att utreda liksom att utreda hur legionellaproblematiken kan lösas permanent. Domsjö Fabrikers har haft prövotiden sedan juni 2012 och borde redan ha kommit en bit på vägen.

En viss förlängd tid kan emellertid accepteras eftersom förutsättningarna delvis har förändrats i och med att legionellaproblemen kan förekomma hela året och inte bara under "sommarperioden", som bedömningen var i deldomen i juni 2012.

Nämnden poängterar att en viktig fråga är att utreda möjligheten att minska COD-utsläppen även med det aeroba steget stängt genom att göra åtgärder på andra enskilda huvudavlopp och inte enbart Hut som leds via bioreningsanläggningen. Det är också viktigt att prövotidsfrågorna utvärderas löpande i samråd med tillsynsmyndigheten. Att prövotiden förlängs med ytterligare tre år från 30 april 2014 till 30 april 2017 är enligt nämndens mening för lång tid och inte acceptabelt. Det är viktigt att detta arbete påskyndas för att komma fram till permanenta villkor. Samhällsbyggnadsnämnden poängterar att det inte bara handlar om COD-utsläppen från bioreningsanläggningen som leds ut i det s.k. Hut-avloppet.

Samhällsbyggnadsnämnden har inget att invända mot bolagets förslag till utredningsvillkor under prövotiden.

Ny prövning

Samhällsbyggnadsnämnden anser att det är viktigt att en ny prövning enligt miljöbalken kommer igång snarast då det finns många frågor som behöver ses över och som går in i varandra och påverkas av varandra. Dessa behöver viktas mot varandra för att kunna göra en sammantagen bedömning och se vad som helhet blir bäst. Det behöver göras i en ny tillståndsprövning för hela verksamheten.

Folkhälsomyndigheten

Folkhälsomyndigheten har anfört att ärendet har en koppling till folkhälsans målområde 5. "Miljöer och produkter". Folkhälsomyndigheten har instämt i de synpunkter som lämnats av Örnsköldsviks kommun, samhällsbyggnadsnämnden i sitt

yttrande om att det är viktigt att utreda möjligheten att minska COD-utsläppen genom att också göra åtgärder på de andra enskilda huvudavlopp som bolaget har.

BOLAGETS BEMÖTANDE

Utsläpp och produktionsförhållanden

Remissmyndigheterna vidhåller sin ståndpunkt att utsläppsmängden av syreförbrukande ämnen, mätt som COD, inte får överstiga 45 ton/dygn. Skälet härtill syns vara att utsläppen hittills inte har överstigit 45 ton. Detta är helt korrekt och anledningen härtill är att bolaget bromsat produktionen för att kunna innehålla villkoret. Under perioden januari-juni 2013 bromsades produktionen med motsvarande 8 740 ton cellulosa vilket motsvarar 14 dagars produktion med 620 ton cellulosa per dygn, vilket var den uthålliga kapacitet fabriken hade under den aktuella perioden.

Gällande tillstånd medger en produktion av 255 000 ton cellulosa per år vilket motsvarar en dygnsproduktion på 720 ton, vilket är det produktionsmål som bolaget strävar mot på sikt. Hur stora utsläppen skulle bli om bolaget inte hade bromsat produktionen är svårt att ange, eftersom detta till stor del beror på vilken verkningsgrad man når i bioreningen.

Belastas bioreningen hårt sjunker reduktionsgraden, vilket medför ännu högre utsläpp. Det troliga är dessutom att reduktionsgraden sjunker exponentiellt och inte linjärt. Reduktionsgraden har under den aktuella perioden legat på 73 % som medelvärde och stundtals varit nere på 63 %. En högre belastning skulle medföra ännu lägre reduktionsgrad; alternativt skulle flödet av avloppsvatten som "by-passas" förbi bioreningen ökas och i båda fallen ökar utsläppen markant.

Bromsningen av produktionen har inte gett lika bra effekt på utsläppen av suspenderade ämnen, där riktvärdet överskridits några gånger, men gränsvärdet innehållits.

AkzoNobels och Sekabs bidrag till bioreningen som COD eller TOC

AkzoNobel analyserar både sitt och Sekabs utsläpp till bioreningen som TOC, vilket de därefter räknar om till COD. Innan AkzoNobel gick från COD till TOC gjordes dubbelanalyser under lång tid, vilket även låg till grund för ackreditering av AkzoNobels TOC-analys. De kvoter som AkzoNobel erhöll under dessa dubbelanalyser är de kvoter som används för att räkna om TOC till COD.

Tolkning av villkor angående avdrag för råvattnets innehåll

Bolaget tar in ett överflöd av råvatten vilket bräddar ut via ett överlöp. Innehållet av COD och SÄ i råvattnet är inget som bolaget kan påverka. Bolagets laboratorium analyserar råvattnet med avseende på dessa parametrar en gång per vecka. Bolaget anser att utsläppsvillkoren ska tolkas som att råvattnets bidrag kan räknas bort.

AkzoNobels produktionsökning faktor

Bolaget godtar att en faktor 1,2 gällande AkzoNobels produktionsökning är sannolik.

Ingående mängd vid full produktion

Naturvårdsverkets påpekande är riktigt. Ingående mängd bör rimligtvis inte överstiga 91 ton COD. Det är dessutom så att kapaciteten på 91 ton COD/dygn baseras på att en delström tas direkt till det aeroba steget och inte via anaerobisteget. När det aeroba steget nu är stängt så är den totala kapaciteten på 82 ton COD/dygn, och 100 ton COD/dygn under kortare tid.

Reningsgrad och uppräknings av övriga utsläpp

Den reningsgrad som antagits för bioreningen är 85 %. Den verkliga reningsgraden för bioreningen har legat på ca 70 % och det bör beaktas att bolaget bromsat sin produktion för att inte överskrida villkoren vilket medfört minskad belastning på bioreningen. Full produktion hade inneburit hög belastning på bioreningen med mycket lägre reduktionsgrad till följd.

De övriga utsläppen har inte räknats upp på motsvarande sätt som med avseende på bioreningen, eftersom ökningen i dessa utsläppspunkter inte är proportionell mot produktionsökningen på samma sätt som bioreningens utsläpp. Det är dock sannolikt att en marginell ökning även sker i dessa punkter.

Det är naturligtvis beklagligt att belastningen på recipienten ökat och att legionella finns. Det är också bekymmersamt om bolaget måste fortsätta bromsa produktionen istället för att öka produktionen, vilket vore rätt strategi i det tuffa marknadsläge som nu råder i världen. Den ökning av utsläpp som vi ser idag är marginell jämfört med de historiska utsläpp som skett från verksamheten.

Arbete med att ta fram en ny tillståndsansökan pågår. Bolaget räknar med att en ny ansökan kommer att kunna ges in till domstolen under mars månad 2016.

Prövotid

Bolaget har uppfattat att samhällsbyggnadsnämnden och Naturvårdsverket motsätter sig att prövotiden förlängs till den 30 april 2017 men att länsstyrelsen däremot inte har någon erinran mot att prövotiden förlängs på sätt bolaget föreslagit.

DOMSKÄL**Bakgrund och prövningens omfattning**

Domsjö fabriker AB tillverkar helblekt cellulosa med natrium som bas vid anläggningen i Domsjö i Örnsköldsviks kommun, genom tillståndsbeslut som meddelats av Koncessionsnämnden år 1980 och 1984, ett s.k. påbyggnadsbeslut från år 1993 samt ytterligare ett tillstånd från år 1995. Miljödomstolen meddelade slutliga villkor för utsläpp till vatten i dom den 20 oktober 2000. En bioreningsanläggning med anaerobt steg, aerobt aktivslamsteg och reningssteg samt sedimentationsbassänger

togs i drift 1985 i syfte att rena verksamhetens mest kontaminerade avloppsströmmar. Bolaget tar också emot avloppsströmmar från kringliggande verksamheter.

Under 2010 smittades några människor av legionella i Domsjö och det konstaterades att det var bioreningsanläggningen som var orsaken. Bolaget fick i mål nr M 2849-11 genom deldom den 8 juni 2012 tillåtelse att stänga den aeroba delen under delar av året och det gällande villkoret om utsläpp av syreförbrukande ämnen (COD) ersattes av en provisorisk föreskrift. Bolaget ålades att under prövotiden göra utredningar för att permanent lösa problematiken med legionellsmitta. Ännu ett legionellfall konstaterades i december 2012 och den insjuknade personen avled. Länsstyrelsen beslutade därför den 15 januari 2013 att tills vidare förbjuda fortsatt drift av den aeroba delen i bioreningsanläggningen.

Bolagets talan, som den slutligen bestämts, avser i första hand ett yrkande om villkorsändring enligt 24 kap. 8 § miljöbalken genom upphävande av villkor 14 i domen den 20 oktober 2000 om utsläpp av suspenderade ämnen och att detta villkor ska ersättas med en provisorisk föreskrift. Bolaget har även yrkat att den provisoriska föreskriften om utsläpp av syreförbrukande ämnen (COD) meddelad i deldomen den 8 juni 2012 (mål M 2849-11) ändras. Bolaget har vidare yrkat att frågan om utsläpp till vatten från bioreningsanläggningen skjuts upp under en prövotid. Bolaget har slutligen yrkat verkställighetstillstånd.

Domstolen delar remissmyndigheternas åsikt att det är angeläget att hela verksamheten omprövas då grundtillståndet är över 30 år gammalt och verksamheten således inte har prövats enligt dagens miljölagstiftning. Då förevarande prövning av olika omständigheter har dragit ut på tiden, och bolaget för närvarande inte har några villkor för utsläpp till vatten anpassade till den rådande situationen finner domstolen dock att det är angeläget att avgöra frågan, trots att bolaget aviserat att en tillståndsansökan för verksamheten kommer att inges till domstolen inom kort.

Domstolen konstaterar att ingen av remissinstanserna har haft någon erinran mot ansökan om villkorsändring och framfört att det är ytterst angeläget att komma till-

rätta med legionellproblematiken och att detta bör göras genom en prøvotidsutredning. Däremot är bolaget och remissinstanserna inte helt överens om innehåll i prøvotidsutredning och tidpunkten för redovisning av denna.

Yrkandet om villkorsändring

Bolaget har yrkat att domstolen med stöd av 24 kap. 8 § miljöbalken upphäver villkor 14 i miljödomstolens dom den 20 oktober 2000 i mål M 522-99 då ändringen påkallas av omständigheter som inte förutsågs då tillståndet meddelades. Samtliga remissmyndighetert har godtagit yrkandet.

Mark- och miljödomstolen finner att förutsättningar föreligger för att bifalla yrkandet.

Förlängd prøvotidsutredning

Naturvårdsverket har föreslagit tillägg till en förlängd prøvotidsutredning, i förhållande till den tidigare beslutade. Bolaget har godtagit huvuddelen av förslagen i denna del. Naturvårdsverkets har vidare föreslagit att bolaget ska utreda hur resultatet av bioreningen påverkas av avloppsvatten från de övriga verksamheterna som också släpper sitt avloppsvatten till bioreningen och vad det skulle innebära om dessa avloppsströmmar i stället omhändertas separat. Bolaget har motsatt sig detta och menar att dessa frågor bäst hanteras inom ramen för en ny tillståndsansökan. Samhällsbyggnadsnämnden har ingen invändning mot bolagets förslag på utredningsvillkor, men har uttryckt att det är viktigt att åtgärder görs även på andra enskilda huvudavlopp och inte enbart på det s.k. huvudutloppet (Hut) som leds till bioreningsanläggningen. Länsstyrelsen har inte haft invändningar mot en förlängd prøvotid. Bolaget har godtagit de målvärden som föreslagits för utredningarna beträffande utsläppen av syreförbrukande och suspenderade ämnden.

Mark- och miljödomstolen bedömer att de tillägg som nu föreslagits i förhållande till den tidigare prøvotidsutredningen är relevanta och befogade och ska genomföras av bolaget. Domstolen finner även att Naturvårdsverkets förslag om att bolaget ska utreda påverkan på bioreningen av övriga verksamheters avlopp och vad det innebär

om dessa strömmar istället omhändertas separat, är relevant att ha med i en utredning. Bolaget föreslår att en sådan utredning skulle ha kunnat ingå i ny tillståndsprövning av hela verksamheten, men då bolaget ännu inte inkommit med någon sådan beslutar domstolen att det ska vara en del av prøvotidsutredningen.

Prövotidsbestämmelsernas utformning framgår av domslutet.

Bolaget har yrkat att prøvotidsredovisningen ska ske senast den 30 mars 2017. Samhällsbyggnadsnämnden har godtagit bolagets förslag till redovisningstidpunkt. Naturvårdsverket har föreslagit att redovisning ska göras senast 1 april 2016. Länsstyrelsen har ansett att prøvotidsredovisning bör ske senast den 31 december 2015.

Domstolen bedömer att bolaget bör ha kommit en bit på väg med de sedan tidigare beslutade prøvotidsutredningarna. Utredningsuppdraget har dock utökats beträffande avloppsvattnet från andra verksamheter. Bolaget har vid utredningarna att beakta även de nyttillkomna anläggningsdelarna. Den ombyggda bioreningsanläggningen beräknas vara klar att tas i drift under maj månad 2016. Intrimning av den modifierade anläggningen har uppgivits kräva en tid av ca sex månader. Domstolen anser att bolaget bör ha goda möjligheter att genomföra utredningar och intrimning av den nya anläggningen under 2016 och att resultat av hela prøvotidsutredningen bör kunna redovisas senast den 30 mars 2017 i enlighet med vad bolaget föreslagit.

Provisoriska villkor för utsläpp till vatten

Syreförbrukande ämnen

Samtliga remissinstanser har yrkat på att utsläpp av syreförbrukande ämnen, mätt som COD som månadsmedelvärde och riktvärde och som årsmedelvärde och gränsvärde, inte får överstiga 45 ton/dygn och anfört att bolaget klarar detta. Bolaget menar att värdet istället bör vara 50 ton/dygn för att kunna ha frihetsgrader i sina kommande åtgärder och intrimningar och samtidigt slippa begränsa produktionen alltför mycket. Bolaget menar vidare att råvattnets innehåll av COD ska räknas bort.

Naturvårdsverket har bestritt att så ska ske och menar att det är vedertagen praxis att någon sådan avräkning inte görs.

Domstolen noterar att det är betydande utsläpp av både syreförbrukande och av suspenderade ämnen som sker till recipienten och att dess status är klart påverkad av verksamhetens utsläpp genom årens lopp. Domstolen anser ändå att det är viktigt att bolaget har vissa marginaler att kunna genomföra de utredningar och ombyggnationer som nu krävs för att komma tillrätta med legionellproblemen. Domstolen anser dock att det, som remissinstanserna anfört, inte är visat från bolagets sida att det generellt finns ett behov av ett utsläpp på 50 ton COD/dygn. Enligt domstolens mening bör föreskrivas att utsläppen inte får överstiga 45 ton/dygn som månadsmedelvärde och riktvärde. För att ge en viss marginal under det fortsatta arbetet och medge utrymme för ökade utsläpp i samband med intrimning av ombyggnaderna bör dock som årsmedelvärde och gränsvärde gälla en utsläppsgräns på 50 ton COD/dygn.

Domstolen delar Naturvårdsverkets åsikt att något beaktande inte ska ske av råvattnets COD-innehåll och att någon avräkning av detta inte ska ske.

Suspenderade ämnen

Naturvårdsverket har yrkat att de provisoriska villkoret för utsläpp av suspenderade ämnen inte får överstiga 3,5 ton/dygn dels som månadsmedelvärde och riktvärde, dels som årsmedelvärde och gränsvärde. Bolaget har medgivit detta förslag.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att parterna är överens om utsläppsnivån och utformningen av det provisoriska villkoret avseende suspenderade ämnen. Även domstolen finner att utsläppsnivån är lämplig och beslutar att denna ska gälla under prövotiden.

Avskrivning beträffande återkallade yrkanden

Bolaget har återkallat sina yrkanden om att få stänga av det aeroba steget av reningsanläggningen hela året och om att få bygga om den aeroba delen av anlägg-

ningen till anaerob rening. Målet ska därför avskrivas i de delar där bolaget återkallat sin talan.

Verkställighetstillstånd

Domstolen uppfattar yrkandet som att detta avser ett förordnande att domen ska gälla utan hinder av att den inte vunnit laga kraft. Med hänsyn till omständigheterna – bland annat den långa handläggningstiden – bör ett förordnande ske i enlighet med bolagets yrkande så att de nu beslutade begränsningsvärdena genast ska börja gälla.

Övrigt

Naturvårdsverket anser att mark- och miljödomstolen i domen bör reglera vad som gäller i fråga om användning av det aeroba reningssteget. Bolaget har återkallat sitt ursprungliga yrkande i denna del. Då möjligheten att begagna den aeroba delen av reningsanläggningen förbjudits genom länsstyrelsens lagakraftvunna beslut i frågan saknas det skäl för domstolen att förordna något i frågan. Den eventuella oklarhet som kan råda i frågan kan vidare förväntas framdeles sakna betydelse om verksamheten kommer att regleras av ett nytt tillstånd. Naturvårdsverkets yrkande bör därför lämnas utan bifall.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (425)

Överklagande senast den 8 april 2016.

Nils-Gunnar Elisson

Camilla Wolf-Watz

I domstolens avgörande har rådmannen Nils-Gunnar Elisson och tekniska rådet Camilla Wolf-Watz deltagit.

SVERIGES DOMSTOLAR

ANVISNING FÖR HUR MAN ÖVERKLAGAR - DOM I MÅL DÄR MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN ÄR FÖRSTA INSTANS

Den som vill överklaga mark- och miljödomstolens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen.** Överklagandet prövas av Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt.

Överklagandet ska ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

Har ena parten överklagat domen i rätt tid, får också motparten överklaga domen (s.k. **anslutningsöverklagande**) även om den vanliga tiden för överklagande har gått ut. Överklagandet ska också i detta fall skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen och det måste ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom en vecka** från den i domen angivna sista dagen för överklagande. Om det första överklagandet återkallas eller förfaller kan inte heller anslutningsöverklagandet prövas.

För att ett överklagande ska kunna tas upp krävs att Mark- och miljööverdomstolen lämnar **prövningstillstånd**. Det görs om:

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står mark- och miljödomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Mark- och miljööverdomstolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om:

1. den dom som överklagas med angivande av mark- och miljödomstolens namn samt datum för domen och målnummer,
2. den ändring av mark- och miljödomstolens dom som klaganden vill få till stånd,
3. grunderna (skälen) för överklagandet och i vilket avseende mark- och miljödomstolens domskäl enligt klagandens mening är oriktiga,
4. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Har en omständighet eller ett bevis som åberopas i Mark- och miljööverdomstolen inte lagts fram tidigare, ska klaganden förklara anledningen till omständigheten eller beviset inte åberopats i mark- och miljödomstolen. **Skriftliga bevis** som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet. Vill klaganden att det ska hållas ett förnyat förhör eller en förnyad syn på stället, ska han eller hon ange det och skälen till detta. Klaganden ska också ange om han eller hon vill att motparten ska infinna sig personligen vid huvudförhandling i Mark- och miljööverdomstolen.

Skrivelsen ska vara undertecknad av klaganden eller hans/hennes ombud.

Om ni tidigare informerats om att **förenklad delgivning** kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.

Ytterligare upplysningar lämnas av mark- och miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.